

Okuma Alışkanlığı Kapsamında 3'ü 1 Arada Enfes Karışım (Oyun-Oyuncak-Kitap) Sunan Kurumlar: Türkiye'de Oyuncak Kütüphaneleri

Institutions Offering 3 in 1 Exquisite Mixture of Reading Habits (Game-Toy-Book) Toy Libraries in Turkey

Erdinç Alaca*

Öz

Oyuncak kütüphanesi, oyun-oyuncak-kitap kavramlarını aynı çatı altında bir araya getiren bir oluşumdur. Adı geçen üç kavram ise, başta çocuklar olmak üzere yetişkinlerin de ilgi ve dikkatini çeken, kendilerinde kitap ve kütüphaneye karşı farkındalık oluşturacak stratejik bir araç olarak düşünülmektedir. Çocukları ve ebeveynleri oyun ve oyuncak aracılığı ile kütüphane kullanımına özendirme ve kitap okuma etkinliğini yaşam boyu sürekli kılma amacı ile ortaya çıkan oyuncak kütüphanelerinin Türkiye geçmişi 2004, konu kapsamında özellikle değinilen Ankara Oyuncak Kütüphanesi'nin (AOK) geçmişi ise 2012 yılına dayanmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye genelindeki oyuncak kütüphanelerinin ve özelde AOK'nin kuruluşu ve tanıtımlarına değinilmektedir. Aynı zamanda bu kurumlar aracılığı ile çocukların kitap okumaya yönlendirilmesi, okuma alışkanlığının kazanılması ve geliştirilmesinin önemine değinilmektedir. Türkiye'de 2012 sonrası etkin bir şekilde çalışmalarını sürdüren ve gönüllü çalışan grubu, amaçları, faaliyetleri ile Türkiye'de bu alanda öne çıkan AOK'ye, oyun, oyuncak ve kitap üçlemesini bünyesinde barındıran renkli ve hareketli bir oluşum olması ve süreklilik ilkesinden ayrılmayan tutumu nedeniyle özellikle dikkat çekilmektedir. Bu ve benzeri oluşumların Türkiye genelinde tanınırlığının artırılması, faaliyetlerinin daha geniş bir coğrafyada yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmekte olup Türkiye'deki oyuncak kütüphaneleri ve AOK ile ilgili bu yazının kaleme alınması önemli bir sorumluluğun yerine getirilmesi olarak algılanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Okuma alışkanlığı; kütüphane kullanma alışkanlığı; oyuncak kütüphanesi; Ankara Oyuncak Kütüphanesi.

Abstract

A toy library is a place that brings together the concepts of game-toy-book under the same roof. These three concepts are thought to be a strategic tool that attracts the interest and attention of adults, especially children, and will create awareness of books and libraries in themselves. The history of toy libraries emerged with the aim of encouraging children and parents to use the library through games and toys and the ability to read books continuously throughout life. The history of toy libraries goes back to 2004 in Turkey, among those, Ankara Toy Library (AOK) was opened in 2012. In this study, the establishment and promotion of toy libraries in Turkey and in particular the AOK are mentioned. At the same time, the importance of encouraging children to read books and acquiring and developing reading habits through these institutions is mentioned. The AOK being prominent in this area, with its volunteer groups, aims

* Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: ealaca@ybu.edu.tr
Research Assistant. Ankara Yıldırım Beyazıt University Information Management Department.

and activities, is a colorful and animated formation, that incorporates the trilogy of games, toys and books and continues to work effectively in Turkey since 2012.. It is thought that it is necessary to increase the recognition of these and similar formations throughout Turkey and to spread the activities in a wider geographical area and this is perceived as fulfilling an important responsibility for toy libraries and AOK in Turkey.

Keywords: Reading habit; library use habit; toy library; Ankara Toy Library.

Giriş

Eğitim, bireyin hayatının her evresinde kuşkusuz önemli bir yere sahiptir. Ancak özellikle ilk ve ortaokul evresindeki bireyler için daha önemli olduğu düşünülmektedir. Eğitimin temelleri bu evrelerde atılmakta ve bireye bazı alışkanlıklar erken dönemlerde kazandırılmaya çalışılmaktadır. Okumak, sorgulamak, araştırma yapmaya teşvik etmek gibi yaklaşımlar bu alışkanlıkların başında gelmektedir. Kuşkusuz okuma alışkanlığının kazandırılmasında ve bireylerin araştırma yapmaya yönlendirilmesinde aktif bir şekilde hizmet veren kütüphanelere gereksinim duyulmaktadır.

Özellikle ilkokul çağındaki çocukların okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığı kazanabilmeleri kapsamında birtakım iç-dış etkenlerin varlığından söz etmek mümkündür. İç etkenlere, okul yönetiminin konu hakkındaki farkındalığı, kütüphanelerin derme, bütçe ve personel açısından desteklenmesi, kaynak seçiminde öğretmen ve kütüphaneci işbirliğinin göz önünde bulundurulması ve öğretmenlerin kütüphane kullanımı konusunda daha duyarlı davranarak kütüphanenin öğrenciler tarafından kullanılmasına ortam hazırlaması vb. gibi etkenler örnek olarak verilebilir. Bu etkenlerin yanı sıra dış etken olarak, ebeveynler ve okul kütüphaneleriyle işbirliği yapabilecek potansiyele sahip birtakım kurumlar da bu sürecin bir parçası olarak düşünülebilir. Özellikle çocuklara kitap okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığının kazandırılmasında ebeveyn duyarlılığı üzerine gerçekleştirilmiş bilimsel çalışmalar ve bu çalışmalara ilişkin sonuçlar incelendiğinde ebeveynlerin bu süreçteki önemi, rol ve sorumlulukları daha net anlaşılmaktadır (Başaran ve Ateş, 2009; Çakmak ve Yılmaz, 2009; Mete, 2012; Tanju, 2010; Yıldız, 2016; Yılmaz, 2004). Dolayısıyla ebeveynlerde okuma ve kütüphane kullanma kavramlarına karşı daha duyarlı davranabilme duygusunun geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerle işbirliği yapılarak öğrenme ve araştırmanın okul dışında da devam edebileceği izleniminin oluşturulması önem taşımaktadır. Öte yandan, ebeveyn duyarlılığının yanı sıra, özellikle ilkokul çağındaki çocukların kolaylıkla dikkatini çekebilecek, kendilerinde kitap okumaya ve kütüphane kullanmaya yönelik olumlu duygular uyandırabilecek, kişisel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlamakla kalmayıp sosyalleşmelerine de ortam hazırlayacak, kitap okumayı eğlenceli bir hale dönüştürebilecek ve Türkiye’de henüz yeni bir oluşum olarak değerlendirilebilecek “oyuncak kütüphaneleri” gibi kurumlarla işbirliği yapılması da çocukların eğitimsel ve sosyal gelişimlerine olumlu etki edecektir.

Oyuncak kütüphaneleri, çocukluğun bir parçası olan oyun oynama gereksinimine karşılık verebildiği gibi çocukların oyuncaklarla vakit geçirmesi hatta oyuncağı/oyuncakları ödünç alabilmelerini de mümkün kılmaktadır. Türkiye’nin geç de olsa sahip olduğu, renkli ve çocuklar için gerekli bir oluşum olan oyuncak kütüphaneleri çocukların okuma alışkanlığı kazanması ve kazanılan alışkanlığın pekiştirilmesi açısından önemli bir aracı ve fırsat olarak değerlendirilmelidir. Oyuncak kütüphanesinin, çocukların ebeveynleriyle birlikte oyun oynamayı mümkün kılan bir yapıda olması da ebeveynlerin çocukları üzerindeki sorumluluklarını daha iyi anlayabilmelerini ve özellikle okuma eksenli sorumlulukları yerine getirebilmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu sayede, çocukların okuma alışkanlığının oluşması ve gelişmesi sürecinde oyuncak kütüphanesi-ebeveyn etkileşimi de sağlanmış olacaktır.

Bu yazıda, oyuncak kütüphanelerinin dünyada ortaya çıkış serüvenine değinilerek konu, Türkiye genelinde ele alınmış ve özellikle AOK açısından incelenmiştir. Çalışma kapsamında

Türkiye'deki oyuncak kütüphanelerine ve özellikle AOK'ye karşı algı ve farkındalığın artması, buna bağlı olarak da yeni oyuncak kütüphanelerinin kurulması, mevcut oyuncak kütüphanelerinin faaliyetlerinin yaygınlaştırılması gerektiğine dikkat çekilmekte ve bu kapsamda görüş bildirilmektedir.

Oyuncak Kütüphanesi ve Gelişim Süreci

“Oyuncak Kütüphaneleri; ailelere ve çocuklara gelişimsel olarak uygun materyalleri ve desteği sağlayan, rehberlik eden, gelişimsel aktiviteler sunan ve aileleri bilgilendiren merkezler (Mayfield, 1993) olmasının yanı sıra, okul öncesi eğitim kurumlarının da eğitici materyal ihtiyacını karşılayan kaynak merkezler olarak tanımlanmaktadır” (Kamaraj, 2000, s. 178).

Oyuncak kütüphaneleri, dünya genelinde yeni bir yaklaşım olmamakla birlikte dünyadaki ilk oyuncak kütüphanesi 1930'lu yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nin Los Angeles şehrinde kurulmuştur. İsveç'te yedi yaş altındaki engelli çocuklar ve ailelerini desteklemek amacıyla 1963 yılında Avrupa'da ilk oyuncak kütüphanesi *Lekotek* adıyla açılmıştır. Bunu izleyen yıllarda oyuncak kütüphanesi açma eğilimi Asya ve Avrupa'da yaygınlaşarak günümüzde sayıları dünya genelinde 5500'lere ulaşmıştır (“Oyuncak kütüphanesi tarihçe”, t.y.) Son 25 yıldır evrensel olarak yaygınlaşan oyuncak kütüphanelerinin Türkiye serüveni çok daha yeni olmakla birlikte bu oluşum yaklaşık 15 yıllık bir geçmişe sahiptir.

Ülkemizde oyuncak kütüphanesi kavramı ile ilgili ilk vurgulamalar 1991-1995 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) işbirliğinde hazırlanan “Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması ve Taşra Teşkilatının Oluşturulması Raporu”nda gündeme getirilmiştir. Türkiye'nin ilk gerçek oyuncak kütüphanesi ise 2004 yılında, Avustralya Başkonsolosluğu'nun desteğiyle deprem sonrası Düzce'de hizmete başlamıştır (“Oyuncak kütüphanesi tarihçe”, t.y.). Bu gelişimi takip eden yıllarda, Türkiye'nin farklı illerinde (İzmir, Mardin, Antalya, Ordu, Bursa, Adıyaman, İstanbul, Eskişehir, Malatya, Şırnak, Iğdır ve Uşak) kurulmaya devam eden oyuncak kütüphaneleri giderek farkındalığın artmasına ve çocuklar için ev-okul dışında üçüncü mekân ihtiyacının karşılanmasına olanak sağlamıştır.

Oyuncak kütüphaneleri, birtakım amaçlara sahip olan ve bu amaçlara ulaşmak için hizmetler geliştirip sunan oluşumlar olarak dikkat çekmektedir. Temel amacı çocukları oyuncak ile tanıştırmak ve çocuklara oyun ve oyuncak kültürünü aşlamak olan oyuncak kütüphanelerinin diğer amaçları ise genel hatları ile aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Çocuklarda kütüphane kültürünün erken yaşta yerleşmesini sağlamak,
- Çocuklara zaman kavramını öğretmek sorumluluk kazandırmak,
- Çocuklar arasında yardımlaşma ve gönüllülük bilincini gerçekleştirmek,
- Etkinlikler doğrultusunda çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimlerini desteklemek,
- Tüketimi önlemek ve ebeveynler için sosyal bir ortam yaratmak (“Oyuncak kütüphanesi kimdir?”, t.y.).
- Sağlıklı toplum ve kültür için çocuğun gelişiminde oyunun ve oyuncağın önemini vurgulamak,
- Çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitim materyalleri sağlamak, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacak ve dezavantajlı koşullarda yaşayan çocukların gelişim ve eğitimlerine destek olacak alternatif eğitim ortamları sağlamak,
- Çocuklara ve ailelere ödünç oyuncak sağlamanın yanı sıra kütüphane içindeki oyun ortamını kullanarak diğer çocuklar ile vakit geçirmelerini sağlamak,
- Kütüphaneye kayıtlı olan çocukların gelişimlerini takip etmek,
- Aileleri çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili konularda bilgilendirilmek,
- Çocuklarının yaş ve gelişim düzeylerine uygun oyuncak seçmeleri için rehberlik etmek (“Oyuncak kütüphanesi tarihçe”, t.y.).

Oyuncak kütüphaneleri, belirli amaçlar doğrultusunda çocuklara ve ebeveynlere birtakım yararlar sağlamayı hedeflemektedir. Sosyalleşme ve davranış becerilerini artırma, oyuncak ve oyun imkânlarına kolay erişim, okula hazırlıkla ilgili deneyimlerin olumlu etkisi, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların oyun imkânlarının artması ve adapte olmalarının sağlanması çocuklara sağlanan yararlardır. Anne-babanın çocuk gelişimi hakkında bilgi edinmesi, oyunun önemi ve oyuncak kullanımı konusunda bilgi edinme, çocuklar için oyuncak seçimi, evde çocuklarla daha fazla oyun oynama ve çocukların sevdikleri oyuncakları oyuncak kütüphanesinden ödünç alma gibi yaklaşımlar ise ebeveynlere sağlanan yararlar olarak dikkat çekmektedir (Kamaraj, 2000, s. 179). Oyuncak kütüphanesinin sağladığı yararlar arasında kütüphane kullanmaya özendirme yaklaşımı ayrıca yer almaktadır. Mayfield'in çalışmasında (aktaran Kamaraj, 2000, s. 179), özellikle halk kütüphanelerine yönlendirme ve halk ve okul kütüphanelerinin kullanımını artırma konusunda oyuncak kütüphanelerinin sorumluluk sahibi kurumlar olduğuna değinilmektedir. Bu noktada, oyuncak kütüphane-ebeveyn iş birliğinin yanı sıra kurumlar arası bir işbirliğinin de mümkün olabileceğine dikkat çekilmektedir.

Türkiye’de Oyuncak Kütüphanesi Örnekleri

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye’de kurulan oyuncak kütüphanelere ait kısa, açıklayıcı bilgiler sunulmaktadır. Farklı illerde kurulan oyuncak kütüphaneleri kuruluş şekli, vizyon ve misyon bakımından farklılıklara sahip olmakla birlikte nitelik açısından da birtakım farklılıklar göstermektedir. Burada dikkat çekilmesi gereken en önemli nokta ise, 2004 yılından bu yana Türkiye’de açılan oyuncak kütüphanelerinin büyük bölümünden günümüzde aynı heyecan ve mutlulukla söz edilemiyor olmasıdır.

Düzce Oyuncak Kütüphanesi

Düzce Oyuncak Kütüphanesi, 2004 yılında Kızılay Toplum Merkezi tarafından kurulmuştur. Kurulduğu tarihten itibaren yüzlerce ailenin ziyaret ettiği kütüphanede kurulduğu dönemde 1500 civarında oyuncak bulunmaktaydı. Çocukların zekâ gelişimi ve paylaşım duygularını arttırmak amacı ile kurulan oyuncak kütüphanesinde bulunan oyuncaklar, kütüphaneye üye olan çocuklara bir haftalığına ödünç verilmektedir. Zekâ oyunları ve puzzle’ın en çok ilgi gören materyaller olduğuna dikkat çekilmektedir (“Düzce Oyuncak Kütüphanesi”, 2009).

Amasya (Merzifon) Oyuncak Kütüphanesi

Amasya Merzifon’da kurulan oyuncak kütüphanesi ile özellikle okul öncesi eğitim gören çocuklarda kütüphane ve kitap şuurunu oluşturmaya çalışıldığına, bu süreçte özellikle maddi imkânları olmayan çocuklara oyun ve oyuncakla buluşma, kütüphane kullanma fırsatı sunulmaya çalışıldığına dikkat çekilmektedir. Merzifon İlçe Halk Kütüphanesi, Amasya/Merzifon Kaymakamlığı tarafından Merzifon Oyuncak Kütüphanesi’ne dönüştürülmüştür. Kurulduğu dönemde, Oyuncak Kütüphanesi’nde 130,000 kitabın yanı sıra yaklaşık 1000 adet oyuncağın yer aldığı belirtilmektedir (“Merzifon Oyuncak Kütüphanesi”, 2014).

İzmir (Bergama ve Narlıdere) Oyuncak Kütüphanesi

İzmir Bergama Oyuncak Kütüphanesi “Gel Al Oyna” Projesi kapsamında Bergama İlçesi’nde yaşayan, gelişimsel açıdan risk altındaki çocukların gelişim ve eğitimlerinde eşit fırsatlara sahip olabilmeleri ve ailelerinin de çocuklarının eğitimiyle ilgili desteklenmeleri amacıyla bir erken destek programı olarak hayata geçirilmiştir. Çocuklara ödünç oyuncak verilmesi, arkadaşlarıyla birlikte kütüphanede oyuncaklarla oyun oynayabilme olanağı sağlanması öncelikli amaçlardır. Ayrıca, kayıtlı çocukların gelişim takipleri, ailelerin çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili konularda bilgilendirilmeleri ve çocukları için yaş ve gelişim düzeylerine uygun oyuncak

seçimleri kapsamında rehberlik hizmeti de sağlanmaktadır. Kütüphanede çocukların sosyal duygusal, psikomotor, bilişsel ve dil gelişimine destek olacak oyuncaklar bulunmaktadır (“Bergama Oyuncak Kütüphanesi”, 2010).

Türkiye ve Hollanda Milli Eğitim Bakanlıklarının ortaklaşa gerçekleştirdiği “Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın” Projesi kapsamında İzmir’in Narlıdere İlçesi Merkez Anaokulu’nda da oyuncak kütüphanesi kurulmuştur. Bu vesile ile çocukların yeni eğlenme mekânları olma niteliği kazanan oyuncak kütüphaneleri, sadece okumayı değil paylaşmayı da öğretmektedir. Ayrıca, erken dönemden itibaren küçüklere oyun ortamı yaratma fırsatı yakalanırken oyuncağa ulaşım anlamında da alternatif bir yol olarak nitelendirilmektedir (“Narlidere Oyuncak Kütüphanesi”, 2009).

Mardin Oyuncak Kütüphanesi

Mardin Oyuncak Kütüphanesi, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) ve Actavis’in (1956 yılında ABD’de kurulan küresel bir ilaç firması) desteğiyle 2008 yılında açılmıştır (“Mardin Oyuncak Kütüphanesi”, 2009). Bu kütüphane, Mardin’de açılan yedi oyuncak kütüphanesinden biridir. Mardin’in ilk oyuncak kütüphanesi KEDV tarafından 2008 yılında açılmış olup, 0-6 yaş çocukları için şiddet içermeyen, ayrımcı olmayan, yaratıcılığı destekleyen, çevre dostu, güvenli, eğitsel içerikli oyuncaklar; bloklar, kuklalar, masklar, legolar, kitaplar vb. malzemelerin arşivlendiği, bu malzemenin çok sayıda çocuk tarafından ödünç alınıp kullanılabilirdiği, oyunun ve oyuncakların paylaşılabilirdiği ve oyuncak alma imkânı olmayan bütün çocukların ulaşabildiği merkez olarak işlevini yürütmektedir. Oyuncak bağış yaklaşımı, yedi kütüphanenin oluşumundaki ortak ve en etkili adım olarak değerlendirilmektedir (“Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı”, 2017).

Antalya (Karşıyaka) Oyuncak Kütüphanesi

Antalya Karşıyaka Oyuncak Kütüphanesi, Antalya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmet Daire Başkanlığı tarafından Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin girişimi ile 2008 yılında açılmıştır. Oyuncak kütüphanesine kayıtlı çocuklar, 15’er günlük sürelerle ödünç oyuncak alabilmektedirler. Karşıyaka Oyuncak Kütüphanesi’nin de temel amacı diğer oyuncak kütüphanelerinde olduğu gibi çocuklara kütüphane kullanma alışkanlığı kazandırmaktır (“Karşıyaka Oyuncak Kütüphanesi”, 2009).

Ordu Oyuncak Kütüphanesi

Ordu Oyuncak Kütüphanesi, Ordu Valiliği’nin desteği ile Ordu Başöğretmen Anadolu Lisesi öğretmenleri ve öğrencilerinin geliştirdikleri “Bir Umut Bir Gelecek” Projesi kapsamında kurulmuştur. Çocukların gelişimini göz önünde bulundurarak, farklı gelir seviyesindeki ailelerin çocuklarının oyun oynayabileceği, oyuncak ödünç alabileceği bir ortam oluşturmak amacıyla kurdukları oyuncak kütüphanesinde gönüllüler aracılığı ile de oyuncak temini sağlanmaktadır (“Ordu Oyuncak Kütüphanesi”, 2011).

Bursa Ali Paşa Oyuncak Kütüphanesi

0-12 yaş aralığındaki çocukları oyuncakla tanıştırmak, oyuncakları evlerine götürüp oynamalarını sağlamak ve eğitimlerini desteklemeyi amaçlayan uygulamayla özellikle nitelikli oyuncağa ulaşamayan, sosyoekonomik bakımdan dezavantajlı çocukların gelişimlerine destek olarak çocuğu okul öncesi eğitime hazırlamak amacıyla kurulan Bursa Ali Paşa Oyuncak Kütüphanesi, gelişimi desteklemek adına Uludağ Üniversitesi ile gerçekleştirilen işbirliğinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır (“Bursa Ali Paşa Oyuncak Kütüphanesi”, t.y.).

Adıyaman (Yeni Mahalle) Sunay Akın Oyuncak Kütüphanesi

Sunay Akın Oyuncak Kütüphanesi Projesi, Adıyaman ili merkez ilçesi Yeni Mahalle’de yaşayan ve gelişimsel açıdan risk altındaki çocukların gelişim ve eğitimlerinde eşit fırsatlara sahip olabilmesi ve ailelerin de çocuklarının eğitimleri konusunda desteklenebilmesi amacıyla hazırlanmış bir erken destek programıdır. Erken çocukluk dönemindeki destek programları, çocukların gelişimlerini olumlu etkileyerek onların eğitimlerinde ve yaşamlarında daha başarılı olmalarını sağlamaktadır. Ekonomik koşulların uygun olmaması, çocuklara sağlanacak oyun ve oyun materyalinin yetersizliği çocukların sahip oldukları potansiyeli tam olarak ortaya çıkarmalarına engel olmaktadır. Bu bağlamda çocuk gelişiminde oyuncak kütüphaneleri önemli roller üstlenmektedir (“Yeni Mahalle Oyuncak Kütüphanesi”, t.y.).

Balıkesir (Gömeç) Oyuncak Kütüphanesi

Balıkesir Gömeç’te, “Gerçek Masallar Atölyesi” Projesi kapsamında Güney Marmara Kalkınma Ajansı’nın desteğiyle oyuncak kütüphanesi açılmıştır. Kütüphaneden 3-6 yaş arası çocuklar yararlanmaktadır. Kütüphanede müzik aletlerinden oyuncaklara, kitaplara ve bilgisayara kadar çok sayıda materyal bulunmaktadır (“Gömeç Oyuncak Kütüphanesi”, 2012).

İstanbul (Küçükçekmece) Oyuncak Kütüphanesi

İstanbul Küçükçekmece’de, Küçükçekmece Belediyesi bünyesinde bulunan “Bizim Halka Sosyal Kalkınma” birimi, Belediye Ana Okulu ve Ertuğrul Gazi İlköğretim Okulu işbirliğiyle 2009 yılında özellikle okul öncesi eğitimden yararlanamayan çocuklara yönelik oyuncak kütüphane açılmıştır. Küçükçekmece Yaşam Sevinci Merkezi’nde ikinci şubesi açılan oyuncak kütüphanesi, Küçükçekmece Belediyesi Aile Danışma Merkezi’nin uzman psikologları gözetiminde 3-6 yaş çocuklara hizmet vermektedir. Bu kütüphane özellikle, oyuncak satın alma imkânı olmayan çocuklar için büyük bir önem taşımaktadır. Oyuncak kütüphanesi, çocuklara seçtikleri oyuncuğu bir hafta süreyle ödünç verirken, çocuklara bu yolla sorumluluk duygusu kazandırmayı hedeflemektedir (“Küçükçekmece Oyuncak Kütüphanesi”, 2009, 2012).

İstanbul Sultangazi Belediyesi’nin “Geleceğimi Kuruyorum” sloganı ile başlattığı proje ile ilçede yer alan ilkokullardaki ana sınıflarına ahşap oyuncakların yer aldığı oyuncak kütüphaneleri kurulmuştur. Bu bağlamda, çocukların zekâ gelişimine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Zekâ gelişimini destekleyecek, zihinsel dönüşümünü sağlayacak verimli bir dönem olarak nitelendirilen 3-6 yaş dönemini etkin biçimde kullanıracak faaliyetlere öncelik verilmektedir. Çocukların oyun oynarken yetiştiğine, düşündüğüne ve zekâsını geliştirdiğine inanılmaktadır (“Sultangazi Oyuncak Kütüphanesi”, 2015).

Eskişehir Oyuncak Kütüphanesi

Eskişehir’de, okul öncesi eğitimi ve kütüphane kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla “Al Götür Oyna Getir” sloganıyla Odunpazarı Belediyesi’nin geliştirdiği “Oyuncak Evi ve Kütüphanesi” Projesi kapsamında 2005 yılında açılan oyuncak kütüphanesinden binlerce çocuk faydalanmıştır. Proje kapsamında, 3-14 yaş grubundan binlerce çocuğa ulaşılmıştır. Oyuncaklar sadece iki günlüğüne ödünç alınmaktadır. Kütüphane, oyuncak bağışısı kabul etmektedir. Bu projenin temel amacı, anaokulu ve okul öncesi eğitimden faydalanamayan çocukların oyun ve oyuncak kültürünü özümsemelerini ve eksiklerini giderebilmelerini sağlamaktır. Oyuncuğu olmayan ya da oyuncak temin edecek gücü olmayan çocuklara ödünç oyuncak verilerek, kişisel gelişimlerine katkı sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, çocukların birbirlerini tanımaları, arkadaşlık kurmaları ve sosyalleşmeleri de sağlanmaktadır. Oyuncak kütüphanesi, kayıtlı çocuklara halk dansları, drama, müzik, spor ve satranç gibi faaliyetlerde yer alma fırsatı sunarken tiyatro, gezi, piknik, huzurevi ziyaretlerine de katılmalarını sağlamaktadır (“Eskişehir Oyuncak Kütüphanesi”, 2012).

Malatya Oyuncak Kütüphanesi

Malatya Oyuncak Kütüphanesi, Malatya Çalışanları Çevre ve Kültür Derneği'nin, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı işbirliğiyle hazırladığı “Gel Oyna, Al Oyna” adlı proje kapsamında hayata geçirilmiştir. Oyuncak kütüphanesi, iki oyun salonu, kitaplık, sinevizyon salonu ve kafeteryadan oluşmaktadır. Çocuklar oyun salonlarındaki oyuncaklarla oynarken ailelere de, bekleme salonlarında çocuklarını bekleme imkânı sağlanmıştır. Oyuncak Kütüphanesi'nden başta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nda kaydı bulunan ailelerin çocukları olmak üzere tüm çocuklar yararlanabilmektedir. Çocuklar kütüphanede oyuncaklarla oynayabildikleri gibi, 10-15 günlüğüne oyuncakları ödünç alıp evlerine de götürebilmektedirler (“Malatya Oyuncak Kütüphanesi”, 2012).

Şırnak Oyuncak Kütüphanesi:

Şırnak Oyuncak Kütüphanesi, Minik Eller Derneği ve ToyzzShop'un katkılarıyla Şırnak Orhan Uysal Ortaokulu'nda kurulmuştur (“Şırnak Oyuncak Kütüphanesi”, 2014).

Iğdır Oyuncak Kütüphanesi

Iğdır Oyuncak Kütüphanesi, Iğdır Emniyet Müdürlüğü tarafından kütüphane şeklinde yaptırılan "Kanka Polis Oyuncakhanesi" adı altında kurulmuştur. Bu kütüphanede, uzman görüşüyle alınan binlerce oyuncak, çocukların hizmetine sunulmaktadır. Çocuklar, kayıt işlemlerinin ardından istediği oyuncakları bir hafta süreyle ücretsiz bir şekilde ödünç alabilmektedirler. Kütüphane randevu sistemi ile hizmet vermektedir (“Iğdır Oyuncak Kütüphanesi”, 2012).

Uşak Oyuncak Kütüphanesi

Uşak Oyuncak Kütüphanesi, Uşak Bilim ve Sanat Merkezi'nde (Bilsem) öğrenim gören 38 öğrenci tarafından hazırlanan “En İyi İyilik” Projesi kapsamında Banaz İlçesi'ne bağlı Ovacık Köyü İlkokulu anasınıfında kurulmuştur. Kütüphaneye yüzlerce kitap ve oyuncak bağışlanarak kaynaklar zenginleştirilmiştir (“Uşak Oyuncak Kütüphanesi”, 2014).

Batman Oyuncak Evi ve Oyuncak Kütüphanesi

Batman Valiliği tarafından 2008 yılında, gecekondular mahallelerinde yaşayan, ekonomik koşullar nedeniyle eğitsel materyallerden yararlanamayan çocukların gelişimsel ve eğitimsel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla oyuncak evi ve kütüphanesi kurulmuştur. Kütüphane kullanıcılarının kütüphane faaliyetlerinden yararlanmaları konusunda bir eğitimci kendilerine rehberlik etmektedir (“Batman Oyuncak Kütüphanesi”, t.y.).

Edirne Oyuncak Kütüphanesi

İl Milli Eğitim Müdürlüğü Koordinatörlüğü'nde, Mustafa Necati İlkokulu, Bulgaristan Burgaz Bölgesel Eğitim Müfettişliği ve Burgaz Saint Kliment Ohridski Ortaokulu ortaklığında gerçekleştirilen Bulgaristan-Türkiye sınır ötesi işbirliği programı kapsamında yürütülen ‘Eski Fakat Değerli’ isimli proje kapsamında Edirne'nin Karaağaç Mahallesi'nde bulunan Mustafa Necati İlkokulu'na oyuncak kütüphane kurulmuştur. Proje kapsamında, dijital oyuncakların çocuklar üzerindeki negatif etkilerini en aza indirerek birbirleri ile sağlıklı iletişim kurmalarını sağlamak amaçlanmaktadır (“Edirne Oyuncak Kütüphanesi”, 2016).

Erzurum Oyuncak Kütüphanesi

Erzurum Oyuncak Kütüphanesi, “Baba Benim Oyuncağım Var” Projesi kapsamında Erzurum'un merkez Aziziye İlçesi'nde kurulmuştur. Proje kapsamında, vatandaşlardan oyuncak talebinde bulunularak oyuncak havuzu oluşturmaya çalışılmıştır (“Erzurum Oyuncak Kütüphanesi”, 2011).

Ankara Oyuncak Kütüphanesi

AOK, 01 Eylül 2012 tarihinde Kalp Ankara Gençlik Grubu sorumluluğunda Avrupa Birliği hibesiyle hayata geçirilmiş bir sosyal sorumluluk ve yerel dayanışma projesidir. 2017 yılı verilerine göre AOK'ye kayıtlı 700'den fazla aile bulunmaktadır. AOK'den faydalanmak için kayıt olmak gerekmektedir. Kayıt işlemi ücretsiz olmakla birlikte, bir ay süre ile çocuk başına tanesi bir TL depozito karşılığında dört oyuncak ödünç alınabilmektedir. Kütüphane kapsamında gerçekleştirilen hizmetlere katılım için ücret alınmamaktadır. Geniş ve dinamik bir gönüllü takımına sahip olan AOK, “Topluma Hizmet Uygulamaları ve Sosyal Sorumluluk Dersleri” kapsamında 2012 yılından itibaren Eğitim ve Spor Fakültesi öğretmen adaylarına staj imkânı sağlamaktadır. AOK'de üniversite temsilcileri, yabancı stajyerler, gönüllü anne-babalar da faaliyetlere destek olmaktadır (“Oyuncak kütüphanesi kimdir?”, t.y.).

AOK vizyon ve misyonu, çocuklara oyuncak sağlama, kendilerini geliştirmelerine ortam hazırlama ve kütüphane kullanımına teşvik etme yaklaşımlarının bir potada eritilmesi ile oluşturulmuştur. Bu bağlamda, çocuklara sorumluluk kazandırarak kütüphane kültürünün erken yaşta yerleşmesini sağlamak kütüphanenin vizyonunu oluştururken, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırarak kişisel gelişimin sağlanması da misyon olarak nitelendirilmiştir (“Oyuncak kütüphanesi kimdir?”, t.y.).

AOK çatısı altında, kayıtlı üyelere özgü geliştirin ve AOK'yi Türkiye'deki diğer oyuncak kütüphanelerinden ayıran en önemli ayrıntılardan biri “Ahşap Oyuncak Atölyesi”dir. Ahşap Oyuncak Atölyesi'nde çocuklar el becerilerini ve yaratıcılıklarını geliştirerek kendi tasarladıkları ahşap oyuncakları üretmektedirler. Ahşap oyuncak tasarlama eğitimi dört yaş ve üstü çocuklar için planlanmış olup eğitim ve atölyeler, bireysel veya grup olarak açık alanda, AOK'de veya okullarda gerçekleştirilmektedir. Bu atölye kapsamında çocuklar; topaç, kollu topaç vb. geleneksel oyuncaklar; ahşap figürler ve kuklalar; kuş yuvası, araba, Karagöz-Hacivat vb. monte edilebilir maket veya modeller üretebilmektedirler (“Oyuncak kütüphanesi ahşap oyuncak”, t.y.).

AOK'yi Türkiye'deki diğer oyuncak kütüphanelerinden ayıran en önemli ayrıntılardan bir diğer ise geleneksel hale getirilmeye çalışılan “Oyun ve Oyuncak Festivali”dir. Bu festival, Oyuncak Kütüphanesi Derneği tarafından “Dünya Oyun Oynama Günü”nü kutlamak üzere organize edilmekte olup 2017 yılı itibari ile dördüncüsü gerçekleştirilmiştir. Bu festival kapsamında “çocukların en temel hakkı olan “Oyun Oynama Hakkı”nın bilinirliğini ve farkındalığını arttırmak, oyun oynama hakkı elinden alınmış dezavantajlı çocukların haklarının tanındığını göstermek, unutulmuş oyun oynama kültürünü, geleneksel oyunları hatırlamak ve gelecek nesillere aktarımını sağlamak, gelir düzeyi düşük bölgelerde yaşayan, okul öncesi eğitimden faydalanamamış çocuklar ve aileleri için fırsat eşitliği yaratmak, kütüphane mantığını çocuklara aşılama ve aileleri bu konuda bilinçlendirmek, unutulmuş doğa sevgisinin etkinlikler aracılığıyla yeniden benimsetilmesini sağlamak” (“Oyuncak kütüphanesi oyun ve oyuncak”, t.y.) amaçlanmaktadır.

AOK, Türkiye'deki diğer oyuncak kütüphanelerine kıyasla daha sistematik, süreklilik ilkesine bağlı, etkin ve standart sahibi bir oluşum olarak dikkat çekmektedir.

Okuma Alışkanlığı ve Oyuncak Kütüphanesi İlişkisi

Okuma, ancak sürekli ve düzenli bir eyleme dönüştürüldüğünde bireyler üzerinde olumlu etkiler bırakabilir. Bu da okumanın alışkanlığa dönüştürülmesi ile mümkündür. Okuma alışkanlığı “bireyin bir gereksinim olarak algılanması sonucu okuma eylemini sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesidir” (Yılmaz, 2004, s. 116).

Okuma, bireylerin hem kendilerini hem de yaşadıkları dünyayı tanıyabilmeleri, anlayabilmeleri açısından öncelikli olarak kazanmaları ve geliştirmeleri gereken bir alışkanlıktır. Okumak, okuma etkinliğini hayatının bir parçası haline getirmek, insanın zihinsel açıdan gelişmesini, rahatlamasını ve analiz gücünün artmasını da mümkün kılacaktır. Ayrıca okumak hayat boyu öğrenme sürecine yayılması gereken bir eylem olmalıdır. Kişinin çocukluktan itibaren bu alışkanlığı kazanıp ilerleyen süreçte geliştirmesi bireyin yaşam standartlarını yükseltmesi için oldukça önemlidir. Çocukluk dönemi, okuma alışkanlığın yerleşmesi için ideal bir dönemdir. Toplumsal yarara dönüşebilecek olan okuma etkinliğinin öncelikle bireysel yararlar dönüşmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir. Aksaçlıoğlu ve Yılmaz'ın da (2007, s. 6) belirtmiş olduğu, okuma alışkanlığının özellikle çocuklar için bireysel yararları şöyledir;

- “Zihinsel gelişimine doğrudan katkıda bulunur,
- Anadilini doğru ve yeterli bir biçimde kullanmasını sağlar,
- Kelime dağarcığının zenginleşmesine doğrudan yardım eder,
- Sağlıklı ve güçlü bir kişilik geliştirmesine katkıda bulunur,
- İletişim becerisinin güçlenmesine yardımcı olur,
- Eğitim ve öğretim başarısını artırır.”

Okuma alışkanlığının kazanılması ve yarara dönüştürülebilmesi kapsamında, bu süreçte etki eden birtakım etkenlerden söz etmek gerekmektedir. Çocuğun yaş aralığı (8-13 yaş), aile ve çevredeki diğer bireylerin yaklaşımı, ilgi ve destekleri, ailenin sosyo-ekonomik olanakları, ailenin eğitim düzeyi, zamanı verimli kullanabilme yeteneği, kütüphanelerin kaynak ve hizmetleri, çocukların okuma materyalini seçme ve edinme tercihleri, çocukların ilgi ve beklentilerine hitap edebilme, ebeveynle işbirliği kurabilme gibi durumlar okuma alışkanlığı ile doğrudan ilişkilidir (Yılmaz, 2000, s. 457). Sözü edilen etkenler, çocukların okuma alışkanlığı kazanmaları sürecinde destek gerektiren yaklaşımlardır. Her ailenin, her çocuğun eşit şart ve olanaklara sahip olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, okuma alışkanlığını bu yaklaşımlar kapsamında destekleyecek eşitlik ilkesini gözetken kişi, kurum veya kuruluşlara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Oyuncak kütüphaneleri bu durumların birçoğuna doğrudan ve etkili bir şekilde karşılık verebilecek donanıma sahip oluşumlardır. Oyuncaklar çocukların yaşlarına uygun temin edilerek kullanılmakta, ebeveynlerin oyuna, oyuncağa ve okumaya karşı ilgi ve algıları artırılmakta, kaynak ve hizmetler çocukların gereksinimlerine göre şekillendirilmekte, kütüphane çocukların ilgisini çekecek şekilde düzenlenerek onlara hitap edebilmektedir. Ayrıca, ebeveynle işbirliği, oyuncak kütüphanelerinin üzerinde durduğu önemli bir diğer noktadır.

Ebeveyn işbirliğinin önemine dikkat çeken ve konu ile dolaylı da olsa ilişkisi bulunan IFLA/UNESCO okul kütüphanesi rehberinde, “geleneksel olarak, ebeveynlerin okul etkinliklerine katılımının ülkeler arasında değişiklik gösterdiğinden bahsedilmektedir. Kütüphane, okul etkinliklerine katılma konusunda ebeveynlere fırsat sağlamakta, ebeveynler, gönüllüler olarak, pratik işler konusunda yardım edebilmekte ve kütüphane görevlisine destek olabilmektedirler. Ebeveynler ayrıca, çocuklarının evdeki okuma etkinlikleri konusunda teşvik edici olarak okuma tanıtımı programlarına katılabilmektedirler. Bunun yanında aileler, çocuklarıyla birlikte edebiyat tartışma gruplarına katılmakta ve böylece temel öğrenme yolunda, okuma etkinliklerinin sonucuna katkıda bulunmuş olmaktadır” (IFLA/UNESCO, 2013, s. 20). IFLA/UNESCO rehberindeki yaklaşım, günümüz Türkiye’inde okul kütüphaneleri açısından gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Ancak, 2000’li yılların başında ortaya çıkmaya başlayan oyuncak kütüphaneleri kütüphane-ebeveyn, ebeveyn-

çocuk etkileşiminin mevcut etkinlikler ve materyallerle daha sağlıklı yürütülmesi için ideal bir ortam olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, okul kütüphanesi-oyuncak kütüphanesi işbirliği de alternatif bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Okuma alışkanlığının kazanılması ve yarara dönüştürülebilmesi kapsamında Çakmak ve Yılmaz (2009, ss. 493-498) temel olarak üç unsurdan söz etmektedirler. Bu unsurlar; aile, çevre ve okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Kütüphaneler, çevre kapsamında etki eden unsurlar arasında ele alınmaktadır. Kütüphaneler, fiziksel görünümleri ve hizmette farklı yaklaşımlarla çocukların okumaya karşı ilgi duymasına ortam hazırlarken okuma materyalleri ile çocuk arasında bağ kurmayı, okuma materyallerini tanımlarını ve yorumlamalarını da mümkün kılmaktadır. Çocuk gelişiminin temeli erken çocukluk (2-6 yaş) döneminde atılırken, okul öncesi dönem olarak da nitelendirilen bu dönemde edinilen kazanımların daha sonra pekiştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması önemlidir. Kütüphaneler, konu itibarıyla oyuncak kütüphaneleri hizmetlerini bu doğrultuda geliştirmekte ve sunmaktadır.

Okumanın erken yaştan itibaren bir alışkanlığa dönüştürülmesi bireylerin ileriki yıllarda bu alışkanlığı devam ettirebilme ihtimalini artırmaktadır. Özellikle okul kütüphanelerine bu noktada önemli sorumluluklar düşmektedir ancak Türkiye'deki okul kütüphanelerinin nitelik açısından bu sorumluluğu tam anlamıyla yerine getirebilecek düzeyde olmayışı farklı alternatiflere olan gereksinimi ortaya çıkarırken, bu alternatiflerin ortaya çıkmasını da zorunlu kılmaktadır. Türkiye'deki okul kütüphanelerinin bir bölümü kapalı, bir bölümü ise kullanılmayacak düzeydedir. Okul kütüphanelerinde kütüphaneciliğin eğitimini almış kütüphanecinin olmayışı ise durumu daha da güçleştirmektedir. Akman ve Akman (2017) okul kütüphanelerinin işlevselliğini konu alan yazılarında okul kütüphaneleri ile ilgili burada bahsedilen soruna daha detaylı dikkat çekmektedirler. Öte yandan, okul ve ev çocukların belirli bir dönemde en fazla vakit geçirdikleri önemli iki mekândır. Dolayısıyla çocuk bulunduğu her iki ortamda da kendini geliştirmeye yaktın ve kitaba yakın olmalıdır. Bu bağlamda, oyuncak kütüphaneleri, okul ve evden sonra çocukların verimli ve keyifli vakit geçirebilecekleri, okumaya oyunla yönelebilecekleri ve ebeveynleriyle etkileşimlerini artırabilecekleri üçüncü bir mekân olarak değerlendirilebilir.

Çocukların üçüncü mekânı olarak nitelendirilen oyuncak kütüphaneleri, oyun-oyuncak-kitap üçlemesini oluşturan, ücretsiz oyuncak sağlayan, oyunla öğreten, geliştiren, yaratıcılığı ortaya çıkararak yeteneklerin farkında varılmasını sağlayan, oyunla okumayı bir potada eriten, eğlenirken okumaya yönlendiren ve okuma eylemini oyunlaştıran bir mekândır. Oyuncak kütüphaneleri, çocuklarla olan etkileşimi büyük oranda oyuncaklarla sağlamaktadır. "Oyunun içinde yer alan, çocukların çeşitli gelişim alanlarına katkıda bulunan eğitici araçları" (Kamaraj, 2000, s. 178) olarak tanımlanan oyuncak, oyunu var eden unsurdur. Oyun ise, oyuncak kütüphanelerinde çocukları farklı etkinliklere çeken, farklı alışkanlıklar edinmelerini sağlayan bir aracı olarak kullanılmaktadır. Bu alışkanlıkların başında, oyuncak kütüphanelerinin temel amaçları arasında da sayılan okuma alışkanlığı gelmektedir.

Çocuğun eğitiminin ve kişiliğinin gelişiminde oyun ve oyuncaklar beslenme ve uyku kadar önemlidir. Sevgiden sonra gelen en önemli ruhsal besin olan oyun ve oyuncaklar aracılığıyla çocuk yaşamla ilgili önemli deneyimler kazanır. Çocuğun yaşamında gerekli olan davranış, bilgi ve beceriler oyun içinde kendiliğinden öğrenilir ve kişiliği oyunla şekillenerek, yetenekleri ortaya çıkar. Oyun ve oyun materyalleri toplumun geleneksel kültürü ve birikiminde de çok önemli bir yer tutmaktadır. Toplumların birçok sosyal ve ahlaki değerleri bulunmaktadır. Bunların devam etmesi için farklı nesillere aktarılması önemlidir. Oyuncak kütüphanelerinin sağladığı oyun ortamları, bu değerlerin öğrenilmesine önem vererek bunları yaşatmakta ve yeni nesillere aktarmakta da etkili olabilmektedir ("Oyuncak kütüphanesi tarihçe", t.y.).

Oyuncak kütüphaneleri konusunda, erken dönemden itibaren çocuklarda farkındalık yaratılması, çocukların kitap okumanın eğlenceli bir etkinlik olduğuna inandırılması ve

kütüphanenin ilgi çekici, renkli ve kendilerine hitap eden bir şekilde sokulması kişi veya kurumların desteğiyle de gerçekleştirilebilir. Çalışma kapsamında incelenen oyuncak kütüphaneleri, çocukların kitap okumaya teşvik edilmesi konusunda yardımcı olabilecek yeni birer oluşum olarak ele alınmakta olup, oyuncak kütüphanelerinin okuma alışkanlığı üzerindeki etkisine yönelik gerçekleştirilen çalışma bu özelliği ile de özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Öte yandan, ele alınan bu görüş yazısının, ilerleyen dönemlerde çocuk kütüphanelerinin kurulması, yaygınlaştırılması ve geliştirilmesine katkı sağlayacak daha kapsamlı ve detaylı çalışmalara teşvik edici olması beklenmektedir.

Değerlendirme

Oyuncak kütüphaneleri, Türkiye’de özellikle 2004 yılından itibaren kütüphanecilik alanında yeni bir yaklaşım olarak ortaya çıkmış ve her geçen yıl sayıca artarak farklı coğrafyalarda hizmet vermeye başlamıştır. Oyuncak kütüphanelerinin ortaya çıkışı ve gelişim süreci incelendiğinde, genel olarak işbirliği çerçevesinde ve bir kurumun bünyesinde faaliyete geçtikleri görülmekte olup süreklilik açısından yeterli derecede destek göremedikleri anlaşılmaktadır. Halk, okul, üniversite vb. kütüphane türlerinde olduğu gibi, oyun ve oyuncak aracılığı ile öncelikle çocuklarda okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığını eğlenceli ve daha kalıcı bir yolla geliştirme amacı güden oyuncak kütüphaneleri için de kütüphanenin beş temel ögesi oldukça önem taşımaktadır. Bu konu ayrıca tartışılması gereken bir konu olmakla birlikte burada daha çok oyuncak kütüphanelerinin çocukların okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarına etkisi üzerinde durularak Türkiye’deki oyuncak kütüphanelerinin tanıtımı yapılmakta ve özel olarak AOK’ye dikkat çekilmektedir. AOK’ye dikkat çekilmesini ve AOK’nin diğer oyuncak kütüphanelerinden ayrılmasını sağlayan birçok etken bulunmaktadır. Bunlar:

- AOK’de Türkiye’deki diğer birçok oyuncak kütüphanesi gibi bir proje sonucu ortaya çıkarılmıştır. 01 Eylül 2012 tarihinde Avrupa Birliği Hibesi ile Ankara’da hayata geçirilen AOK, bir sosyal sorumluluk projesi olmakla birlikte aynı zamanda yerel dayanışma projesidir.
- AOK, çocuklara sadece oyuncak sunmamakta, çocukların ebeveynleri ile katılım gösterebilecekleri çok sayıda etkinliği de hayata geçirerek çocuk-ebeveyn etkileşimine de katkı sağlamaktadır.
- AOK, bünyesinde gerçekleştirdiği “Ahşap Oyuncak Atölyesi” aracılığı ile çocukların el becerilerinin gelişmesine ve aynı zamanda sosyalleşmelerine ortam hazırlamaktadır.
- AOK tarafından 2013 yılından itibaren dört yıldır “Oyun ve Oyuncak Festivali” düzenlenmektedir. Festival gününde kütüphanede görev yapmakta olan gönüllüler ve katılımcılar eğlendirici ve öğretici birçok aktivite kapsamında etkileşime girmekte ve bu yolla sosyalleşmeye olanak sağlanmaktadır.
- AOK’nin kendi bünyesinde gerçekleştirilen proje, etkinlik, atölye, festival vb. girişimlerde görev alan gönüllüler ekibi bulunmakta olup ekibe yurt içinden ve yurt dışından da katılım sağlanmaktadır. Gönüllü ekibi 100’ün üzerinde üyeden oluşmakta olup bu üyelerin büyük bir çoğunluğu aktif bir şekilde etkinliklere katılım göstermektedir.
- AOK’ye özgü geliştirilen gönüllü başvuru formları aracılığı ile kütüphane faaliyetlerinde görev almak isteyen gönüllü katılımcılar belirlenmektedir. Çalışma alanları; oyuncak yardımları organizasyonu, dijital tasarım ve afiş, İnternet üzerinden kampanya yönetimi, bağış-bağışçı çalışmaları, Oyun ve Oyuncak Festivali/Dünya Oyun Oynama Günü kutlamaları, okul etkinlikleri ahşap oyuncak atölyesi vb.), Toplum Hizmet Uygulamaları stajyerliği, Erasmus+ programı (partnership-networking) ve sosyal medya (blog, instagram, twitter vb.) gibi alanlardan oluşmaktadır (“Oyuncak kütüphanesi 2018 yılı”, t.y.).

- AOK bünyesinde, çocuklar ve ebeveynler için belirli zaman aralıklarında çeşitli konularda bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmektedir.
- AOK, kendilerinden talep edildiğinde başta köy okulları olmak üzere, Türkiye'nin her köşesine oyuncak gönderiminde bulunmaktadır. Bu sayede, kurumsal amaçlar gerçekleştirilmeye ve aynı zamanda “Oyuncakların Son Kullanma Tarihi Yoktur” sloganı toplumun her kesimine duyurulmaya çalışılmaktadır. Öte yandan sadece bağış alan değil aynı zamanda bağış yapan bir yapıda olunması da kişiler ve kurumlar arası etkileşimin canlı tutulması açısından önem taşımaktadır.
- AOK, kullanıcıları tarafından özümşenen bir kurum olarak dikkat çekmektedir. Öyle ki, bazı ebeveynler kütüphaneye yeni raflar yaptırarak katkı sağlarken bazıları oyuncakların temizlenme sürecine dâhil olmakta, bazıları ise çalıştıkları kurumlarda oyuncak toplama kampanyaları düzenleyerek AOK'ye katkı sağlamaya çalışmaktadırlar (“Geldi, aldı, götürdü”, t.y.).
- Türk Ulusal Ajansı'nın desteği ile hayata geçirilen ve hızla gelişen AOK, Ankara'daki bütün üniversitelerin Eğitim Fakülteleri tarafından resmi olarak tanınan bir kurum haline gelmiştir. Eğitim Fakültesi öğrencileri, “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersi kapsamındaki zorunlu stajlarını AOK'de yapabilmek şansına da sahiptirler (“Geldi, aldı, götürdü”, t.y.).

Yukarıda yer alan ve AOK'yi Türkiye'deki diğer oyuncak kütüphanesinden ayıran etkenlerin yanında AOK'nin eksik kaldığı ve hizmet geliştirme konusunda zaman zaman endişe yaratan durumlar da söz konusudur. Bunların başında maddi destek gelirken bir diğer konu ise fiziki alan yetersizliğidir. AOK 2017 yılı itibari ile bir apartman dairesinde üyelerine hizmet sunarken başta dairenin kirası olmak üzere elektrik, su vb. giderleri ise proje sahiplerinin şahsi girişimleri (proje yazma ve maddi gelir sağlama) aracılığı ile karşılanmaktadır. Kurulduğu yıldan günümüze tanınırlığı ve etki alanı genişleyen, buna bağlı olarak da hizmetlerini daha sağlıklı şartlar altında geliştirmek isteyen AOK yönetimi için daha uygun bir yerleşim yeri ile birlikte sürekliliği olan maddi gelir sağlanmaması hayati önem taşımaktadır. Bu iki sorunun ortadan kaldırılması, bu şartlara rağmen dört yıldır hizmetlerinde sürekliliği sağlayan ve etki alanının her geçen yıl genişleten AOK yönetimi ve gönüllü çalışanlarının daha çok hizmet odaklı düşünebilme ve çaba göstermelerini mümkün kılacaktır. Bu bağlamda, diğer kütüphane türlerinde olduğu gibi, AOK gibi bağımsız şekilde kurulan ve kurulacak olan oyuncak kütüphanelerinin de Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü himayesine alınarak bina, personel, kaynak ve özellikle bütçe açısından desteklenmesi ilerleyen yıllarda AOK ve benzeri oluşumların kimliğinin oluşturulması, korunması, tanınması ve yaygınlaştırılmasını kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda, konunun eğitimle de ilgisi olması nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı'nın da (MEB) bütünün bir parçası olarak düşünülmesi muhtemeldir. Okul kütüphanelerinin dönüşümünü destekleyen z-kütüphane (zenginleştirilmiş kütüphane) girişimine benzer bir yaklaşımla Türkiye'deki oyuncak kütüphaneleri de nitelik ve nicelik açısından desteklenmeye açıktır. Başka bir deyişle, özellikle çocuklara hitap eden ve oyun-oyuncakla okumaya-kütüphane kullanmaya teşvik edecek oyuncak kütüphanesi gibi oluşumların ilgili bakanlıklar ve genel müdürlüklerce desteklenerek yaygınlaştırılması toplumsal bir kazanım olarak değerlendirilmelidir. Aksi takdirde, AOK haricinde gözlemlendiği gibi, Türkiye'de 2004 yılında açılmaya başlayan oyuncak kütüphaneleri sadece birer gazete haberi olmaktan öteye gidemeyecektir.

2012 yılında ortaya çıkmış olan, gönüllülük esasına dayalı olarak çeşitli aktiviteleri ve hizmetleri süreklilik ilkesi kapsamında beş yıldır sürdürme başarısı gösterebilen, kullanıcıları ile sıkı ilişkiler kurarak kapsama alanını sadece bulunduğu coğrafya ile sınırlı tutmayan ve en önemlisi de özellikle çocuklara kitap ve kütüphane olgusunu oyun ve oyuncak gibi çocukların hayatlarında önemli bir yer tutması beklenen araç ve yöntemlerle hissettiren AOK ve benzeri oluşumların toplum üzerinde bırakacağı olumlu etki göz ardı edilmemelidir. Bu başarının daha

sağlam temeller üzerine oturtulabilmesi ve hizmetlerdeki sürekliliğin daha kalıcı kılınabilmesi adına ilgili bakanlık ve müdürlüklerin oyuncak kütüphanesi konusundaki hassasiyetlerini artırmaları ve özellikle AOK gibi bir değere sahip çıkılması konusunda girişimlerde bulunmaları gerekmektedir. Hizmetleri gönüllülük ilkesi doğrultusunda sunmakta olan AOK gönüllü grubunun bu anlamda muhakkak devlet desteğine ihtiyacı vardır.

Oyuncak kütüphanelerinin ilgili bakanlık ve müdürlüklerce kurumsal aidiyeti sağlandıktan sonra, bu oluşumun Türkiye genelinde il ve ilçelerde yaygınlaştırılması daha da kolaylaşacaktır. Öte yandan, aidiyetle birlikte, hizmette standart yaklaşımların sergilenecek olması ve kurumlar arası işbirliği girişimlerinin hız ve önem kazanacak olması da göz ardı edilmemelidir. Bu işbirliği, yeni ve parlayan bir oluşum olarak değerlendirilen oyuncak kütüphanelerinin, işlevsizleşen okul kütüphaneleri ve beklentileri yeterince karşılayamayan halk kütüphanelerine de hareket kazandıracığı ön görülmektedir.

Çocuklara sahip çıkmak ve onlara yatırım yapmak, toplumun geleceğinin teminatı olarak algılanmalı ve bu bağlamda çocukların gelişimine yönelik ortaya çıkan oyuncak kütüphanelerine gerekli ilginin gösterilmesi ve desteğin verilmesi sağlanmalıdır. Çocuk için oyun-oyuncak-kitap üçlüsü enfes bir karışımdır. Türkiye’de bu karışımın daha fazla çocuk ve ebeveyn tarafında tadılması ve bu tadın yaygınlaştırılması için kişisel ve kurumsal temelde herkesin üzerine düşeni yapması hayati önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Akman, İ. ve Akman, N. (2017). Çocuk ve gençlerde okuma alışkanlığı sorunu: Okul kütüphanelerinin işlevselliğine bir bakış. *Türk Kütüphaneciliği*, 31, 281-285. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2799/2745>
- Aksaçlıoğlu, A. G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21, 3-28. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/viewFile/8/7>
- Başaran, M. ve Ateş, S. (2009). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okumaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 73-92. Erişim adresi: <http://gefad.gazi.edu.tr/article/view/5000078559/5000072780>
- Batman Oyuncak Kütüphanesi. (t.y.) Erişim adresi: <http://www.batmanproje.gov.tr/oyuncak-ev-ve-oyuncak-kutuephanes.html>
- Bergama Oyuncak Kütüphanesi. (2010, 5 Haziran). Erişim adresi: <http://e-bulten.library.atilim.edu.tr/sayilar/2010-06/soylesi2.html>
- Bursa Ali Paşa Oyuncak Kütüphanesi. (t.y.) Erişim adresi: <http://kutuphaneler.bursa.bel.tr/kutuphanelerimiz/alipasa-oyuncak-kutuphanesi>
- Çakmak, T. ve Yılmaz, B. (2009). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23, 489-509. Erişim adresi: <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/turkkutuphaneciligi23%283%29489-509.pdf>
- Düzce Oyuncak Kütüphanesi. (2009, 7 Nisan). Erişim adresi: <http://cicicee.com/turkiyede-oyuncak-kutuphanelerinin-sayisi-artiyor/>
- Edirne Oyuncak Kütüphanesi. (2016, 7 Eylül). Erişim adresi: <http://www.edirnetv.com/haber/1034/enezde-ab-projesi.html>
- Erzurum Oyuncak Kütüphanesi. (2011, 3 Temmuz). Erişim adresi: <http://www.haberx.com/Default.aspx?p=17&n=10717513&fn=1>
- Eskişehir Oyuncak Kütüphanesi. (2012, 10 Ağustos). Erişim adresi: <http://www.bbyhaber.com/bby/2012/08/10/oyuncak-kutuphanesi-eskisehir/#more-6121>

- Geldi, aldı, götürdü... Oynadı, oynadı, getirdi. (t.y.). Erişim adresi:
<http://www.ua.gov.tr/docs/default-source/c5b0d688-8365-40af-9980-624217b01c7a?635313595569793442>
- Gömeç Oyuncak Kütüphanesi. (2012, 6 Kasım). Erişim adresi:
<http://www.bbyhaber.com/bby/2012/11/06/oyuncak-kutuphanesi-acildi-balikesir/#more-7465>
- IFLA/UNESCO okul kütüphanesi rehberi. (2013). M. Gürbüz (Çev.). Erişim adresi:
<https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-guidelines/school-library-guidelines-tr.pdf>
- İğdır Oyuncak Kütüphanesi. (2012, 30 Mayıs). Erişim adresi:
<http://www.haberturk.com/yasam/haber/746653-kanka-oyuncakhanesi-projesi-hayata-gecti>
- Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı. (2017, 18 Mayıs). Erişim adresi:
http://siviltoplum.la/genel/kedv_oyuncak_kutuphaneleri_kuruyor/
- Kamaraj, I. (2000). Okul öncesi eğitimde oyuncak kütüphanesi. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12. 177-182. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/1995>
- Karşıyaka Oyuncak Kütüphanesi. (2009, 7 Eylül). Erişim adresi: <http://cicicee.com/turkiyede-oyuncak-kutuphanelerinin-sayisi-artiyor/>
- Küçükçekmece Oyuncak Kütüphanesi. (2009, 7 Eylül). Erişim adresi: <http://cicicee.com/turkiyede-oyuncak-kutuphanelerinin-sayisi-artiyor/>
- Küçükçekmece Oyuncak Kütüphanesi. (2012, 15 Haziran). Erişim adresi:
<http://www.bbyhaber.com/bby/2012/06/15/ikinci-oyuncak-kutuphanesi-acildi/#more-5310>
- Malatya Oyuncak Kütüphanesi. (2012, 19 Haziran). Erişim adresi:
<http://www.bbyhaber.com/bby/2012/06/19/malatyada-oyuncak-kutuphanesine-yogun- ilgi/#more-5462>
- Mardin Oyuncak Kütüphanesi. (2009, 7 Eylül). Erişim adresi: <http://cicicee.com/turkiyede-oyuncak-kutuphanelerinin-sayisi-artiyor/>
- Mayfield, I. M. (1993). Toy libraries: Promoting play, toys, and family support internationally. *Early Child Development and Care*, 87, 1-13. Erişim adresi:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0300443930870101>
- Merzifon Oyuncak Kütüphanesi. (2014, 17 Mart). Erişim adresi: <http://www.haberler.com/miniklere-oyuncak-kutuphanesi-5796692-haberi/>
- Mete, G. (2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığı üzerine bir araştırma (Malatya ili örneği). *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 43-66. Erişim adresi:
<http://oaji.net/articles/2014/1069-1406113246.pdf>
- Narlıdere Oyuncak Kütüphanesi. (2009, 7 Eylül). Erişim adresi: <http://cicicee.com/turkiyede-oyuncak-kutuphanelerinin-sayisi-artiyor/>
- Ordu Oyuncak Kütüphanesi. (2011, 14 Haziran). Erişim adresi: <https://www.haberler.com/bir-oyuncak-kutuphanesi-de-ordu-da-acildi-2797655-haberi/>
- Oyuncak kütüphanesi 2018 yılı gönüllü başvuru formu. (t.y.). Erişim adresi:
https://docs.google.com/forms/d/1cO7FqF4Jx0ua8jQL_2K1EndG4zvMMxPwSI54IYGX2rA/vi ewform?edit_requested=true
- Oyuncak kütüphanesi ahşap oyuncak atölyesi. (t.y.). Erişim adresi:
http://www.oyuncakkutuphanesi.net/terms.php?do=ahsap_oyuncak_atolyesi
- Oyuncak kütüphanesi kimdir?. (t.y.). Erişim adresi:
<http://www.oyuncakkutuphanesi.net/terms.php?do=oyuncak-kutuphanesi-kimdir>
- Oyuncak kütüphanesi oyun ve oyuncak festivali. (t.y.). Erişim adresi:
http://www.oyuncakkutuphanesi.net/terms.php?do=oyun_ve_oyuncak_festivali
- Oyuncak kütüphanesi tarihçe. (t.y.). Erişim adresi:
<http://www.oyuncakkutuphanesi.net/terms.php?do=tarihce>
- Sultangazi Oyuncak Kütüphanesi. (2015, 15 Ocak). Erişim adresi:
<http://www.bbyhaber.com/bby/2015/01/15/ana-siniflarina-oyuncak-kutuphanesi/#more-15926>

- Şırnak Oyuncak Kütüphanesi. (2014, 24 Nisan). Erişim adresi: <https://cicicee.com/sirnak-oyuncak-kutuphanesi/>
- Tanju, E. H. (2010). Çocuklarda kitap okum alışkanlığına genel bir bakış. *Aile ve Toplum*, 11(6), 30-39. Erişim adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/spcd/article/view/5000107880/5000100590>
- Uşak Oyuncak Kütüphanesi. (2014, 6 Haziran). Erişim adresi: http://usakbilsen.meb.k12.tr/tema/icerikler/oyuncak-kutuphanesi-acilisimiz-trt-haberde_1290983.html
- Yeni Mahalle Oyuncak Kütüphanesi. (t.y.). Erişim adresi: <http://slideplayer.biz.tr/slide/10264105/>
- Yıldız, A. K. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığı kazanmasında rol model olarak aile. *Mavi Atlas*, (7), 95-112. Erişim adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/gumusmaviatlas/article/view/5000205940/5000175354>
- Yılmaz, B. (2000). Çok kültürlü toplumlarda etnik azınlık çocuklarının okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları. *Türk Kütüphaneciliği*, 14, 451-465. Erişim adresi: <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/turkkutuphaneciligi14%284%29451-465.pdf>
- Yılmaz, B. (2004). Öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarında ebeveynlerin duyarlılığı. *Bilgi Dünyası*, 5, 115-136. Erişim adresi: <http://eprints.relis.org/7362/1/115-136.pdf>